

**بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور
۲۵. وزارت امور خارجه**

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت: ۷۱۵

شماره چاپ: —

تاریخ چاپ: —

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۷۹۵۷

دی ماه ۱۴۰۰

دفتر مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱. اعتبارات وزارت امور خارجه در لايحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور	۱
۲. مقایسه بودجه وزارت امور خارجه در لايحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور	۴
۳. تحلیل و ارزیابی	۹
پیشنهاد	۱۱
منابع و مأخذ	۱۲

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۲۵. وزارت امور خارجه

مقدمه

لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، اعتبارات تخصیص یافته به دستگاه‌های مختلف را جهت اجرا و پیشبرد وظایف و مأموریت‌های خود به تفصیل تعیین کرده است. در این میان به وزارت امور خارجه نیز به‌عنوان مجری سیاست‌های کشور در حوزه روابط خارجی، اعتبارات مشخصی تخصیص یافته است. شایان ذکر است در لایحه بودجه ۱۴۰۱ اعتبارات تخصیص داده شده به وزارتخانه‌ها به‌صورت برنامه‌محور تشریح شده است. در گزارش حاضر پس از توضیح میزان اعتبارات وزارت امور خارجه در لایحه بودجه، به بررسی و مقایسه اعتبارات تخصیص یافته به این وزارتخانه در لایحه با قانون بودجه ۱۴۰۰ پرداخته شده است. سپس برخی مسائل و ملاحظات مرتبط با بودجه این نهاد که با کارکرد و عملکرد آن در حوزه سیاست و روابط خارجی ارتباط دارند، مطرح خواهد شد.

۱. اعتبارات وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

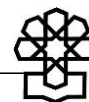
در لایحه پیشنهادی بودجه کل کشور برای سال ۱۴۰۱، خلاصه اعتبارات دستگاه‌های اجرایی اصلی در جدول ۷ ماده‌واحد و زیرمجموعه‌های هر دستگاه در پیوست اطلاعات تکمیلی مشخص شده است. بر این اساس، مجموع اعتبارات تخصیص یافته به وزارت امور خارجه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ در قالب سه جدول مجزا شامل جدول منابع (درآمدها)، مصارف و تشریح برنامه‌های این وزارتخانه تعیین شده است. در این جداول جمع کل منابع و درآمدهای وزارت امور خارجه معادل ۳۱،۵۶۷،۵۰۰ میلیون ریال و مصارف آن شامل مصارف عمومی و اختصاصی نیز اعتباری معادل ۵۶،۰۸۶،۴۷۶ میلیون ریال تعیین شده است. جزئیات اعتبارات مصارف عمومی و اختصاصی وزارت امور خارجه نیز در قالب برنامه‌های اصلی این وزارتخانه به شرح جدول ۱ قابل ارائه است.

توضیح اینکه مطابق لویح بودجه سال‌های گذشته، اعتبارات دستگاه‌ها برحسب برنامه در قالب پیوست چهارم لایحه بودجه ارائه می‌شد، اما در لایحه بودجه ۱۴۰۱ اعتبارات اختصاص یافته به وزارت امور خارجه شامل برنامه‌های این وزارتخانه، در همان پیوست ماده‌واحد به‌طور خلاصه عنوان شده است.

(میلیون ریال)

جدول ۱. بودجه دستگاه وزارت امور خارجه مطابق با جدول ۷ ماده واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

کد دستگاه و برنامه	عنوان دستگاه و برنامه‌ها	هزینه‌های			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	مصارف اختصاصی			جمع کل
		حقوق و دستمزد	سایر	جمع		تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه‌های	جمع	
۱۰۷۰۰۰	وزارت امور خارجه	۸,۶۱۸,۴۲۶	۱,۵۶۱۰,۵۷۴	۲۴,۲۲۹,۰۰۰	۴۳۲,۴۷۶	۲۶,۹۳۹,۳۰۰	۴,۴۸۵,۷۰۰	۳۱,۴۲۵,۰۰۰	۵۶,۰۸۶,۴۷۶
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۰	برنامه ارائه خدمات کنسولی و امور ایرانیان خارج از کشور	۳,۰۰۰,۶۴۹	۳,۸۲۰,۲۱۰	۶,۸۲۰,۸۵۹	۲۴۰,۸۹۶	۱۱,۲۱۴,۳۵۰	۴,۴۸۵,۷۰۰	۱۵,۷۰۰,۰۵۰	۲۲,۷۶۱,۸۰۵
۱۰۰۲۰۲۴۰۰۰	برنامه عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و پرداخت حق عضویت	.	۸,۳۰۰,۰۰۰	۸,۳۰۰,۰۰۰	.	.	.	.	۸,۳۰۰,۰۰۰
۱۰۰۲۰۴۸۰۰۰	برنامه راهبری و توسعه همکاری‌های بین‌الملل	۲,۶۶۸,۹۷۲	۱,۶۳۷,۹۴۰	۴,۳۰۶,۹۱۲	.	۷,۷۶۳,۴۰۰	.	۷,۷۶۳,۴۰۰	۱۲,۰۷۰,۳۱۲
۱۰۰۲۱۰۳۰۰۰	برنامه پیشبرد سیاست‌های خارجی، ارتقای دیپلماسی عمومی و اقتصادی و کمک‌های توسعه‌ای و منطقه‌ای	۲,۵۴۷,۰۴۴	۱,۶۳۶,۴۰۲	۴,۱۸۳,۴۴۶	.	۷,۷۶۳,۴۰۰	.	۷,۷۶۳,۴۰۰	۱۱,۹۴۶,۸۴۶
۱۰۰۴۰۰۲۰۰۰	برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی	.	۲,۲۸۰	۲,۲۸۰	.	.	.	.	۲,۲۸۰
۱۳۰۲۰۳۴۰۰۰	برنامه ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	۴۰۱,۷۶۱	۱۹۷,۰۲۲	۵۹۸,۷۸۳	۱۹۱,۵۸۰	۱۷۳,۱۵۰	.	۱۷۳,۱۵۰	۹۶۳,۵۱۳
۱۸۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه آموزش نیروی انسانی متخصص	.	۱۶,۷۲۰	۱۶,۷۲۰	.	۲۵,۰۰۰	.	۲۵,۰۰۰	۴۱,۷۲۰

در پیوست ۱ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی تعیین شده است. بر این اساس، مجموع اعتبارات وزارت امور خارجه به شرح جدول ذیل قابل ارائه است:

جدول ۲. اعتبار طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت امور خارجه در سال ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان	برآورد ۱۴۰۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۰	برنامه ارائه خدمات کنسولی	۲۴۰.۸۹۶
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۱	تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۲	تعمیرات اساسی نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۳	خرید ساختمان‌های استیجاری نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۴	احداث دفتر سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - هرات	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۵	احداث دفتر، اقامتگاه و مهمانسرای سفارت جمهوری اسلامی ایران - دمشق	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۶	احداث دفتر سفارت جمهوری اسلامی ایران - مانیل	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۷	احداث و تکمیل ساختمان ۱۴ نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۱۰	احداث دفتر نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژنو	۱
۱۰۰۲۰۰۷۰۱۳	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات وزارت امور خارجه و دستگاه‌های تابعه	۲۴۰.۸۸۸
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۴	برنامه توسعه دولت الکترونیک - گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در وزارت امور خارجه	۱۹۱.۵۸۰

طبق جدول فوق، اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت امور خارجه در لایحه بودجه در قالب دو برنامه «ارائه خدمات کنسولی» و «توسعه دولت الکترونیک» مشخص شده است. اعتبارات عمده در این بخش، شامل «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات وزارت امور خارجه و دستگاه‌های تابعه» و «گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در وزارت امور خارجه» می‌شود و برای سایر طرح‌ها از قبیل احداث سرکنسولگری در هرات، دمشق و مانیل یا احداث و تکمیل ساختمان نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور، از سال ۱۳۹۶ بودجه‌ای تخصیص داده نشده است.

در جدول ۳ و ۴ از پیوست دوم لایحه بودجه، به موضوع درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی دستگاه‌ها اشاره شده است. بر این اساس، درآمدهای وزارت امور خارجه و سازمان‌های تابعه این وزارتخانه مطابق با جدول ذیل قابل ارائه است:

جدول ۳. درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی

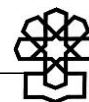
وزارت امور خارجه برحسب دستگاه و جزء در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان	درآمد عمومی			درآمد اختصاصی			جمع کل	
		ملی	استانی	جمع	ملی	استانی	جمع	استانی	جمع
۱۰۷۰۰۰	وزارت امور خارجه	۱۴۲,۵۰۰	۰	۱۴۲,۵۰۰	۳۱,۴۲۵,۰۰۰	۰	۳۱,۴۲۵,۰۰۰	۰	۳۱,۵۶۷,۵۰۰
۱۳۰۳۰۱	درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی)	۱۴۰,۰۰۰	۰	۱۴۰,۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۴۰,۰۰۰
۱۴۰۱۰۳	درآمد حاصل از خدمات آموزشی و فرهنگی	۰	۰	۰	۲۵,۰۰۰	۰	۲۵,۰۰۰	۰	۲۵,۰۰۰
۱۴۰۱۰۹	درآمد حاصل از خدمات کنسولی	۰	۰	۰	۳۱,۴۰۰,۰۰۰	۰	۳۱,۴۰۰,۰۰۰	۰	۳۱,۴۰۰,۰۰۰
۱۴۰۲۰۳	درآمد حاصل از چاپ، توزیع و فروش کتب و نشریات و واگذاری آنها	۲,۵۰۰	۰	۲,۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۲,۵۰۰

در پیوست چهارم لایحه بودجه ۱۴۰۱ با عنوان پیوست اطلاعات تکمیلی، خلاصه بودجه دستگاه‌های تابعه تعیین شده است. مطابق این جداول مصارف وزارت امور خارجه برحسب برنامه به تفصیل بیان شده که در پیوست ماده واحد نیز عنوان شده بود و در ابتدای گزارش در قالب جدول ۱ به آن اشاره شد. بنابراین از ذکر مجدد جداول و اعتبارات آن در این بخش خودداری می‌شود.

۲. مقایسه بودجه وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

برای ارزیابی بهتر اعتبارات تخصیص یافته به وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، ضروری است تا اعتبارات فوق با بودجه تخصیص یافته به این نهاد در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مقایسه شود. اما نکته قابل تأمل در اینجا اینکه در قانون بودجه ۱۴۰۰ کل کشور، اعتبارات تخصیص یافته به وزارت امور خارجه در قالب دستگاه اجرایی و زیرمجموعه‌های آن شامل «همکاری‌های اقتصادی بین‌المللی»، «سهمیه حق عضویت و کمک دولت ایران بابت مخارج سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های بین‌المللی»، «دبیرخانه شورای ایرانیان خارج از کشور»، «مرکز آموزش بین‌الملل» و همچنین «هزینه‌های خارج از کشور و پیشبرد دیپلماسی عمومی» به تفصیل و تفکیک از یکدیگر بیان شده بود. اما در لایحه بودجه ۱۴۰۱ در پیوست ماده واحد به‌طور خلاصه به بودجه دستگاه‌ها از جمله وزارت امور خارجه برحسب برنامه‌های وزارتخانه پرداخته شده است.

بنابراین در عمل امکان مقایسه جزء به جزء امکانپذیر نیست. از این رو در گزارش حاضر برای مقایسه دقیق تر بودجه وزارت امور خارجه، اعتبارات هزینه‌ای عمومی این دستگاه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ با مجموع این اعتبارات در قانون بودجه ۱۴۰۰ مقایسه شده است. این رقم رشد ۷/۰۸ درصدی را نسبت به سال گذشته نشان می‌دهد که به صورت جدول ذیل آورده شده است.

جدول ۴. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای عمومی وزارت امور خارجه

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (میلیون ریال)

کد دستگاه	عنوان	لایحه بودجه ۱۴۰۱	قانون بودجه ۱۴۰۰	درصد رشد
۱۰۷۰۰۰	اعتبارات هزینه‌ای عمومی وزارت امور خارجه	۲۴,۲۲۹,۰۰۰	۲۲,۶۲۷,۰۰۰	۷/۰۸

در خصوص تبصره‌های مرتبط با وزارت امور خارجه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ باید خاطرنشان کرد که در تبصره «۲۰» ماده واحده قانون بودجه ۱۴۰۰، بند «ن» عنوان شده بود که «دولت مکلف است در سال ۱۴۰۰ جهت تثبیت، استمرار و افزایش حقبه ایران از رودخانه هیرمند، اقدام سیاسی، اقتصادی و عمرانی لازم را در چارچوب اعتبارات مصوب به عمل آورد. همچنین وزارت امور خارجه موظف است گزارش عملکرد در خصوص این موضوع را هر سه ماه یکبار به مجلس شورای اسلامی (کمیسیون‌های امنیت ملی و سیاست خارجی و انرژی) ارائه دهد»، اما این بند در لایحه بودجه ۱۴۰۱ حذف شده است. مقایسه اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت امور خارجه نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ با جزئیات در جدول ۶ آمده است.

جدول ۵. مقایسه اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

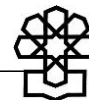
وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان	مصوب ۱۴۰۰	بر آورد ۱۴۰۱	درصد رشد
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۰	برنامه ارائه خدمات کنسولی	۲۲۲,۸۵۸	۲۴۰,۸۹۶	۸/۰۹
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۱	تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۲	تعمیرات اساسی نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۳	خرید ساختمان‌های استیجاری نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۴	احداث دفتر سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - هرات	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۵	احداث دفتر، اقامتگاه و مهمانسرای سفارت جمهوری اسلامی ایران - دمشق	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۶	احداث دفتر سفارت جمهوری اسلامی ایران - مانیل	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۰۷	احداث و تکمیل ساختمان ۱۴ نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۱۰	احداث دفتر نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژنو	۱	۱	۰
۱۰۰۲۰۰۷۰۱۳	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات وزارت امور خارجه و دستگاه‌های تابعه	۲۲۲,۸۵۰	۲۴۰,۸۸۸	۸/۰۹
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۴	برنامه توسعه دولت الکترونیک - گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در وزارت امور خارجه	۱۹۰,۰۰۰	۱۹۱,۵۸۰	۰/۸۳

جدول فوق نشان می‌دهد «برنامه ارائه خدمات کنسولی» ۸/۰۹ درصد رشد داشته که عمده این رشد ناشی از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این وزارتخانه در خصوص «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات وزارت امور خارجه و دستگاه‌های تابعه آن» است. شایان ذکر است که این برنامه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ شامل «برنامه تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات آموزشی و کمک‌آموزشی» مربوط به مرکز آموزش روابط بین‌الملل که در قانون ۱۴۰۰ در ردیفی مجزا به آن اشاره شده بود نیز می‌شود. «برنامه گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در وزارت امور خارجه» ذیل برنامه توسعه دولت الکترونیک نیز رشد چندانی نداشته است.

مجموع درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی وزارت امور خارجه مطابق جداول پیوست ۲ لایحه بودجه ۱۴۰۱ را نیز می‌توان به شرح ذیل با قانون بودجه ۱۴۰۰ مقایسه کرد.

جدول ۶. مقایسه درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های

مالی وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (میلیون ریال)

عنوان	لایحه بودجه سال ۱۴۰۱	قانون بودجه سال ۱۴۰۰	درصد رشد
وزارت امور خارجه	۳۱,۵۶۷,۵۰۰	۳۵,۳۹۲,۰۰۰	-۱۰/۸
درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی)	۱۴۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰	۱۰۰
درآمد حاصل از خدمات آموزشی و فرهنگی	۲۵,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۵
درآمد حاصل از خدمات کنسولی	۳۱,۴۰۰,۰۰۰	۳۱,۴۰۰,۰۰۰	۰
درآمد حاصل از چاپ، توزیع و فروش کتب و نشریات و واگذاری آنها	۲,۵۰۰	۲,۰۰۰	۲۵
درآمد حاصل از فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی	--	۳,۹۰۰,۰۰۰	--

همان‌طور که در جدول بالا مشخص است، مجموع درآمدهای عمومی و اختصاصی وزارت امور خارجه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ با کاهش حدود ۱۱ درصدی نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۰ مواجه بوده است که به‌نظر می‌رسد این رقم حاصل حذف ردیف «درآمد حاصل از فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی» بوده است که در قانون بودجه ۱۴۰۰ آمده بود و رقمی معادل ۳,۹۰۰ میلیارد ریال را به‌خود اختصاص می‌داد. ولی این ردیف درآمدی از لایحه بودجه ۱۴۰۱ حذف شده است. در این خصوص شایان ذکر است که این ردیف درآمدی در قانون بودجه ۱۴۰۰ به ردیف‌های درآمدی وزارت امور خارجه اضافه شده بود و مجدداً در لایحه بودجه ۱۴۰۱ حذف شده است.

همچنین مقایسه درآمدهای وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۰، نشان می‌دهد عمده رشد درآمدی این وزارتخانه در ردیف «درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی)» که افزایش دوبرابری را نشان می‌دهد، آمده است.

در نهایت اینکه، اعتبارات مربوط به برنامه‌ها و فعالیت‌های وزارت امور خارجه به سبب هر سال در پیوست ۴ لویح بودجه به تفصیل ارائه می‌شد که در لایحه بودجه ۱۴۰۱ این پیوست در قالب جداول اطلاعات تکمیلی به‌صورت خلاصه بودجه دستگاه‌های تابعه برحسب برنامه آورده شده است. بر این اساس، بسیاری از ردیف‌ها در پیوست ۴ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ (برحسب برنامه و فعالیت) با عناوینی کلی‌تر نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مورد اشاره قرار گرفته است. برخی برنامه‌ها نیز با یکدیگر ادغام و در قالب یک برنامه آورده شده‌اند.

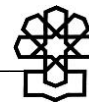
برای مثال برنامه «ارائه خدمات کنسولی و امور ایرانیان خارج از کشور» در لایحه ۱۴۰۱ شامل دو ردیف برنامه‌ای «ارائه خدمات کنسولی» و «تعامل با ایرانیان خارج از کشور» است که شامل ردیف‌های «خدمات کنسولی خارج از کشور»، «خدمات کنسولی داخل کشور»، «جلب مشارکت ایرانیان مقیم

خارج از کشور» و «حمایت و استیفای حقوق اتباع ایرانی» در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ بوده است. به همین نحو، سه عنوان «برنامه برقراری و توسعه روابط بین‌المللی»، «برنامه کمک‌های توسعه‌ای بین‌المللی» و «برنامه هماهنگی روابط اقتصادی خارجی» در قانون بودجه ۱۴۰۰ نیز با یکدیگر ادغام و تحت دو عنوان کلی‌تر «برنامه پیشبرد سیاست‌های خارجی، ارتقای دیپلماسی عمومی و اقتصادی و کمک‌های توسعه‌ای و منطقه‌ای» و «برنامه راهبری و توسعه همکاری‌های بین‌الملل» در لایحه بودجه ۱۴۰۱ آمده است.

ردیف «پرداخت حق عضویت و تعهدات و کمک داوطلبانه» که در زیرمجموعه «برنامه تقویت مناسبات بین‌المللی» در قانون بودجه ۱۴۰۰ آمده بود، در لایحه بودجه ۱۴۰۱ به‌عنوان یک ردیف مستقل تحت عنوان «برنامه عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و پرداخت حق عضویت» آمده که اعتبار آن ۱۰۶/۵ درصد رشد داشته است. در این خصوص لازم به توضیح است که افزایش حدوداً دوبرابری این ردیف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ ناشی از عدم پرداخت به‌موقع حق عضویت سال‌های گذشته و انباشت آن برای سال جدید بوده است. بنابراین، به‌نظر می‌رسد اعتبار در نظر گرفته شده برای این ردیف شامل حق عضویت یکساله ایران در سازمان ملل متحد و برخی سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای که وزارت امور خارجه مسئول پرداخت حق عضویت آنهاست، به اضافه بدهی یکسال گذشته آنها باشد.

نکته دیگر در خصوص برنامه‌های وزارت امور خارجه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ این است که ردیف برنامه‌ای تحت عنوان «برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی» به برنامه‌های این وزارتخانه اضافه شده است.

همچنین در قانون بودجه ۱۴۰۰ ردیف «برنامه ارائه خدمات کنسولی» علاوه بر اینکه ذیل دستگاه وزارت امور خارجه عنوان شده بود، به‌صورت مجزا ذیل هزینه‌های خارج از کشور نیز آمده بود. همچنین «برنامه تعامل با ایرانیان خارج از کشور» در قانون بودجه ۱۴۰۰ ذیل سه عنوان وزارت امور خارجه، هزینه‌های خارج از کشور و دبیرخانه شورای ایرانیان خارج از کشور نیز آمده بود. اما همه این ردیف‌های برنامه‌ای در لایحه ۱۴۰۱ تحت یک عنوان کلی «برنامه ارائه خدمات کنسولی و امور ایرانیان خارج از کشور» آورده شده است. بنابراین در عمل امکان مقایسه دقیق میان برنامه‌ها و اعتبارات تخصیص‌یافته به هریک از آنها در لایحه بودجه ۱۴۰۱ با قانون بودجه ۱۴۰۰ فراهم نیست.

۳. تحلیل و ارزیابی

مقایسه اعتبارات هزینه‌ای وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور با قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که بودجه وزارت امور خارجه براساس جدول ۷ ماده‌واحد که خلاصه بودجه دستگاه‌های اصلی را برحسب برنامه بیان کرده، رشدی معادل ۷/۰۸ درصد داشته است.

با در نظر گرفتن این واقعیت که بخش عمده هزینه‌های وزارت امور خارجه با استفاده از ارز خارجی صورت می‌گیرد، به‌طور معمول، نوسانات نرخ ارز به‌طور مستقیم بر مصارف و هزینه‌های این نهاد تأثیرگذار است. بنابراین با توجه به اینکه در سال‌های اخیر این نوسانات تاحدودی زیاد بوده است، می‌توان گفت که رشد بودجه‌ای این وزارتخانه به نسبت سال‌های قبل کمتر بوده است. به‌عبارت دیگر، بودجه وزارت خارجه با معیار ریال افزایش یافته است، ولی از نظر ارزی همانند سال‌های گذشته روند کاهشی داشته است. بنابراین، روند صرفه‌جویی در هزینه‌های وزارت خارجه که یکی از اولویت‌ها و ترجیحات کلان کشور است تاحدودی دنبال شده است.

نکته دیگر درخصوص بودجه تخصیص‌یافته به وزارت امور خارجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور این است که بخش مهمی از درآمد پیش‌بینی شده این وزارتخانه به سبب سال‌های گذشته از طریق درآمدهای حاصل از خدمات کنسولی به‌عنوان درآمدهای اختصاصی این وزارتخانه است که به‌طور کامل به مصارف آن تخصیص می‌یابد. براساس لایحه بودجه ۱۴۰۱ این رقم معادل ۳۱،۴۲۵،۰۰۰ میلیون ریال پیش‌بینی شده است. بنابراین اعتبار بودجه‌ای وزارت امور خارجه که از طریق دولت در اختیار این وزارتخانه قرار می‌گیرد اعتبارات هزینه‌ای عمومی (مصارف عمومی) این وزارتخانه است که در لایحه بودجه ۱۴۰۱ اعتباری معادل ۲۴،۲۲۹،۰۰۰ میلیون ریال است.

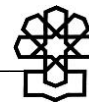
در بودجه وزارت امور خارجه افزایش دوبرابری اعتبار برای برنامه عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و پرداخت حق عضویت آنها در نظر گرفته شده که در واقع مربوط به تعهدات دولت جمهوری اسلامی ایران در سطح نهادهای بین‌المللی است و این وزارتخانه متولی انتقال این بودجه به سازمان‌های بین‌المللی است. همان‌طور که در بالا بیان شد، به‌نظر می‌رسد اعتبار در نظر گرفته شده برای این ردیف، شامل حق عضویت یکساله ایران در سازمان ملل متحد و برخی سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای که وزارت امور خارجه مسئول پرداخت حق عضویت آنهاست و همچنین بدهی یکسال گذشته آنها می‌باشد.

همان‌طور که در گفتار دوم گزارش مورد اشاره قرار گرفت درخصوص بند «ن» تبصره «۲۰» ماده‌واحد قانون بودجه ۱۴۰۰ که مربوط به وظیفه وزارت امور خارجه در پیگیری حقایق رود هیرمند است، تلاش دولت ایران برای دستیابی به یک رژیم حقوقی مناسب و تأمین‌کننده حقوق مسلم کشور

در خصوص رودخانه‌های مرزی باید در دستور کار قرار گیرد و این امر مستلزم تأکید این مسئله در قوانین کشور و برنامه‌های توسعه و بالتبع در لایحه بودجه کل کشور است.

بند فوق‌الذکر، جزئی از ماده (۳۸) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه بوده که لازم است تا زمان به تصویب رسیدن برنامه هفتم توسعه تمدید شود و از آنجایی که یکی از مواردی است که در شمول وظایف نظارتی مجلس شورای اسلامی است، اضافه کردن آن در تبصره‌های لایحه بودجه ۱۴۰۱ توصیه می‌شود. نکته دیگر اینکه لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در بخش مربوط به وزارت خارجه از یک‌سو بسیار کلی و در مواردی مبهم بوده و از این‌رو امکان ارزیابی دقیق شیوه هزینه‌کرد منابع طبق جدول اعتبارات تخصیص یافته وجود ندارد. از سوی دیگر، به دلیل الگوی بودجه‌ریزی سنتی، توزیع اعتبارات بیش از آنکه متمرکز بر اولویت‌ها و اهداف وزارت خارجه باشد تابع الگوی بسیط «درآمد - هزینه» است. پیامد اصلی این نوع بودجه‌ریزی آن است که نقش نظارتی مجلس شورای اسلامی در اجرای قانون بودجه محدود به الزام وزارت خارجه به «رعایت هزینه‌ها و مصارف طبق سقف اعتبارات مصوب» و «هزینه‌کرد منابع در محل مشخص شده» خواهد بود. در این سبک بودجه‌ریزی مشخص نیست که در قبال کل منابعی که برای بودجه سالیانه وزارت خارجه تخصیص داده می‌شود چه خروجی، نتایج و دستاوردهایی حاصل خواهد شد. در حالی که، در صورت تبعیت وزارت خارجه از نظام بودجه‌ریزی عملیاتی، کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی می‌تواند ابزارهای قوی‌تر در نظارت بر برنامه‌ها و عملکرد این وزارتخانه - به خصوص در زمینه فعالیت نمایندگی‌های خارج از کشور - داشته باشد. پیاده‌سازی این شیوه در نهادهای مرتبط با کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی از جمله وزارت خارجه نقش قابل توجهی در تحقق اهداف اصلی نظام بودجه‌ریزی یعنی «کارایی، اثربخشی و صرفه‌جویی» دارد.

توجه به این موضوع از آن جهت اهمیت بیشتری می‌یابد که بودجه وزارت خارجه نه تنها متناسب با تحولات بین‌المللی و اقتضائات جدید تحول نمی‌یابد، بلکه تغییر دولت و وزیر خارجه نیز نقشی در جهت‌گیری بودجه این دستگاه ندارد. به‌عنوان نمونه، با یک بررسی ابتدایی می‌توان دریافت که آنچه به‌عنوان برنامه‌های وزارت خارجه در لایحه بودجه ۱۴۰۱ مورد اشاره قرار گرفته است تفاوت خاصی با برنامه‌های مندرج در لایحه بودجه ۱۴۰۰ ندارد و عمدتاً عناوین برنامه‌ها با یکدیگر ادغام شده است. این در حالی است که وزیر خارجه جدید در جلسات رأی اعتماد مجلس شورای اسلامی برنامه نسبتاً متفاوت و متمایزی در قیاس با سلف خود ارائه کرده بود. به‌عنوان نمونه، در برنامه وزیر خارجه جدید تقویت «سیاست همسایگی و آسیامحور» به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های وزارت خارجه

مطرح شده، ولی مشخص نیست این هدفگذاری چه جایگاهی در تعیین برنامه‌ها و هدایت اعتبارات تخصیص یافته این وزارتخانه دارد.

پیشنهاد

۱. در جهت تحقق بودجه‌ریزی هدفمند و افزایش نقش‌آفرینی دقیق‌تر مجلس شورای اسلامی در راستای نظارت و ارزیابی بر برنامه‌های وزارت خارجه پیشنهاد می‌شود با رعایت قانون آیین‌نامه داخلی مجلس در قالب یک تبصره الحاقی به لایحه بودجه ۱۴۰۱ این وزارتخانه ملزم به ارائه گزارشی درباره انطباق شاخص‌های عملکرد سالیانه خود با دو مؤلفه «اعتبارات تخصیص یافته» و «جهت‌گیری، اهداف و اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی گردد.

۲. طبق نامه شماره ۱۶۸۲۴۸۸ مورخ ۱۳۹۶/۱۱/۱۷ شورای عالی اداری دانشکده وزارت خارجه از سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ به هیچ عنوان مجاز به پذیرش دانشجوی در هیچ یک از مقاطع تحصیلی نمی‌باشد و این دانشکده در شهریورماه ۱۴۰۱ به مرکزی برای آموزش ضمن خدمت کارکنان وزارت خارجه تبدیل خواهد شد. با توجه به این موضوع، ضروری است وزارت خارجه برنامه‌ریزی منسجم و زمان‌بندی شده‌ای برای تکمیل و تقویت پرسنل سیاسی خود داشته باشد. در راستای طراحی یک نظام مبتنی بر شایسته‌گزینی و با رعایت دو اصل اساسی «تخصص» و «تعهد»، لازم است با رعایت شاخص‌های مورد تأکید مقام معظم رهبری از جمله جوان‌گرایی، تعهد و باور به اصول انقلاب اسلامی، برخورداری از سلامت دینی و اخلاقی، دارای روحیه اعتماد به نفس، شجاعت، صراحت، عقلانیت، ابتکار، فعال و دارای تخصص و مهارت، فرصتی برابر برای فارغ‌التحصیلان تمام دانشگاه‌های کشور جهت جذب در وزارت خارجه فراهم شود.

۳. پیشنهاد می‌شود با رعایت قانون آیین‌نامه داخلی مجلس با توجه به اهمیت موضوع حقایق رودخانه‌های مرزی به‌ویژه هیرمند رود و اهمیت نظارت مجلس شورای اسلامی در این حوزه نسبت به عملکرد وزارت امور خارجه، این بند مجدداً در احکام و تبصره‌های لایحه بودجه ۱۴۰۱ به شرح ذیل اضافه شود: «دولت مکلف است در سال ۱۴۰۱ جهت تثبیت، استمرار و افزایش حقایق ایران از رودخانه هیرمند، اقدام سیاسی، اقتصادی و عمرانی لازم را در چارچوب اعتبارات مصوب به عمل آورد. همچنین وزارت امور خارجه موظف است گزارش عملکرد در خصوص این موضوع را هر سه ماه یکبار به مجلس شورای اسلامی (کمیسیون‌های امنیت ملی و سیاست خارجی و انرژی) ارائه دهد».

منابع و مأخذ

۱. قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.
۲. لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.
۳. امیری، مهدی و سمانه احمدخان‌بیگی. بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، ۱۲. وزارت امور خارجه، مرکز پژوهش‌های مجلس، دی‌ماه ۱۳۹۹، شماره مسلسل ۱۷۳۳۳.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۹۵۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۲۵. وزارت امور خارجه

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: سمانه احمدخان‌بیگی

همکار: مصطفی محمدی رضانی

ناظر علمی: مهدی امیری

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. بودجه

۲. وزارت امور خارجه

۳. لایحه

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۰/۷